

CAPUT IX.

DE VARIIS CAPITULI ECCLESIE CATHEDRALIS OFFICIIS.

§ 1. *De canonico theologali.*

I. Alexander III in Concilio Lateranensi III, cap. 18 beneficium institui voluit in qualibet ecclesia cathedrali ad pauperes clericos in sacris litteris et disciplinis erudiendos. Innocentius vero III in Concilio Lateranensi IV decretum Alexandri confirmavit, et insuper jussit, ut in quavis ecclesia Metropolitana theologus constitueretur, ad edocendam Scripturam Sacram et cætera quæ ad animarum curam pertinerent. Sacrosancta tandem Synodus Tridentina sess. V, cap. I de reformat. « piis summorum pontificum et probatorum conciliorum constitutionibus inhærens, easque amplectens, et illis adjiciens, ne cœlestis ille sacrorum librorum thesaurus quem Spiritus sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat, statuit et decrevit, quod in illis ecclesiis, in quibus præbenda, aut præstimonium, seu aliud quovis nomine nuncupatum stipendium pro lectoribus sacræ theologiæ deputatum reperitur, episcopi, archiepiscopi, primates, et alii locorum ordinarii eos, qui præbendam, aut præstimonium, seu stipendium hujusmodi obtinent, ad ipsius sacræ Scripturæ expositionem et interpretationem, per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneum substitutum, ab ipsis episcopis, archiepiscopis, primatibus, et aliis locorum ordinariis eligendum, etiam per subtractionem fructuum, cogant et compellant. De cætero vero, præbenda, præstimonium, aut stipendium hujusmodi non nisi personis idoneis, et quæ per se ipsas id munus explicare possint, conferantur: et aliter facta provisio nulla sit et invalida. In ecclesiis autem metropolitanis, vel cathedralibus, si civitas insignis, vel populosa, ac etiam in collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, etiam nullius diœcesis, si ibi clerus numerosus fuerit, ubi nulla præbenda, aut præstimonium, seu stipendium hujusmodi deputatum reperitur, præbenda quomodocumque, præterquam ex causa resignationis, primo vacatura, cui aliud onus incompatibile injunctum non sit, ad eum usum ipso facto perpetuo constituta, et deputata intelligatur: et quatenus in ipsis

» ecclesiis nulla, vel non sufficiens præbenda foret, metropolitanus, vel episcopus ipse per assignationem fructuum alicujus simplicis beneficii, ejusdem tamen debitis supportatis oneribus, vel per contributionem beneficiariorum suæ civitatis, et diœcesis, vel alias, prout commodius fieri poterit, de capituli consilio ita provideat, ut ipsa sacræ Scripturæ lectio habeatur, ita tamen, ut quæcumque aliæ lectiones, vel consuetudine vel quavis alia ratione institutæ, propter id minime prætermittantur. Hæc omnia post Concilium Tridentinum confirmarunt Benedictus XIII in Constitutione anni 1725 *Pastoralis officii*, quæ tamen ad Italiam et insulas adjacentes tantum dirigitur, et Gregorius XVI in litteris Encyclicis editis anno 1842, *Inter præcipuas machinationes*.

Præterea sicut refert Pyrrhus Corradus *Praxis beneficæ*, lib. II, cap. V, n. 21, quotiescumque providetur ecclesiæ Episcopali de novo Pastore, si in illius statu non narretur, ecclesiam pœnitentiarium et theologum habere; semper in litteris promotionis imponitur proviso erigendi pœnitentialem et theologalem præbendam.

II. Ubi nulla præbenda, aut præstimonium, seu stipendium deputatum reperitur, in hoc casu præscribit Concilium Tridentinum, præbendam primo vacaturam ad eum usum ipso facto constitui, et deputatam intelligi, nisi vacet per resignationem, aut aliud onus habeat annexum cum theologali incompatible (1). Ubi nullæ sunt præbendæ, et fructus in distributionibus consistunt, assignari possunt ipsæ distributiones, quæ loco præbendæ succedunt (2). In Italia insulisque adjacentibus hæc ipsa præbenda primo vacatura juxta Constitutionem Benedicti XIII, 1725 *Pastoralis officii*, ipso jure et absque ulla alia declaratione, constituta est præbenda theologalis. Ut autem alibi præbenda primo vacans in theologalem deputata intelligatur, requiritur, ut Episcopus ipse primo vacantem præbendam huic muneri actualiter deputaverit, et annexerit, theologalemque declaraverit. Aliter ejusmodi præbenda manet libera, eamque possidens cogi non potest, ad munus theologi obeundum, sicut canonistæ communiter docent, et ipsa S. C. Congregatio declaravit (3). Cum autem aliqua præ-

(1) Pallettini, *Canonicatus*, § VIII, n. 51 et seqq.

(2) Idem ibidem n. 101.

(3) Vid. Fagnanus in 1 p. lib. V. Decretal. *de Magistris* cap. *Quia nonnullis*, n. 37; Pyrrhus Corradus, *Praxis beneficæ*, lib. 2, cap. V, n. 6.

benda theologalis semel erecta et deputata fuerit, hæc ita conjungitur et annectitur theologi officio, ut ab alio, quam a theologo, possideri non possit.

Hæc erectio et deputatio obligatoria permanet in præsentis statu ecclesiarum Galliæ, Belgii et aliarum, ad quas spectat concordatum 1801. In decreto cardinalis a Latere, quo sedes Episcopales eriguntur, præscribitur, ut primus Episcopus - potissimum duos » ex canonicatibus constituat, quibus juxta Tridentini Concilii » leges, adnexum sit theologi ac pœnitentiarum munus, a canonicis, » qui ad eos promoti fuerint, secundum canonicas sanctiones » fideliter adimplendum. » Ita præscriptum fuit in decreto cardinalis a Latere, quo sedes Archiepiscopalis Mechliniensis erecta fuit 10 aprilis 1802, et procul dubio in erectione aliorum Episcopatum per totum territorium reipublicæ Gallicanæ. Licet enim canonici certam a gubernio pensionem in pecunia numerata loco præbendæ recipiant, et ita præbenda theologalis stricte dictæ canonicè institui nequeat; canonicatus tamen constitui potest, sicut cardinalis a Latere præscribit, cui juxta Concilii Tridentini leges annexum sit theologi munus.

Episcopus igitur, qui præbendam seu canonicatum primo vacantem in theologalem non erexit, debitæ suæ obligationi defuit. Cæterum non prohibetur alium secundo vel tertio vacantem in theologalem erigere (1).

III. Electio personæ ad præbendam seu canonicatum juxta Concilium Tridentinum pertinet ad solum Episcopum, collatio vero ad illos, ad quos alias spectat. Si vero collatio Sanctæ Sedi reservata sit, electio personæ et collatio spectat ad Papam (2).

Ista electio et collatio de jure communi fieri non debent per concursum, cum hæc forma nulla lege generali præscribatur, Concilium Tridentinum ejus mentionem non faciat, et personæ electionem arbitrio Episcopi relinquat. Secus autem dicendum est de Hispania juxta concordatum SS. D. Pii IX cum Hispaniarum gubernio; atque de Italia et insulis adjacentibus ex Constitutione Benedicti XIII, 1725 *Pastoralis officii*, per quam concursus requi-

(1) S. C. C. 8 Mart. 1745 in *Sorona*, § 12, apud Luc. Ferr. *Canonicatus* art. IX, n. 115.

(2) Pallottini, *Canonisatus*, § VIII, n. 142 et seq.; Barbosa de *Canonicis* cap. 27, n. 12; Lucius Ferraris *Canonicatus*, art. IX, n. 10 et seq. Bouix de *capitulis* p. 1, sect. 2, cap. IX, § III et IV.

ritur coram Episcopo et quatuor examinatorebus, etiamsi synodales non sint, et in reliquis eo plane modo, quo conferuntur ecclesiæ parochiales, nisi præbenda jurispatronatus laicalis fuerit (1).

IV. Theologus esse debet: 1° persona idonea, quæ per se ipsam id munus explicare potest, ita ut aliter provisio nulla sit et invalida ex Concilio Tridentino supra allato.

2° In Italia et insulis adjacentibus, sacræ theologiæ doctor, vel qui infra annum doctoralem lauream suscipiat, juxta Constitutionem Benedicti XIII *Pastoralis officii*; alibi autem doctor non requiritur, et idoneus sufficit, quia Concilium Tridentinum nullam doctoratus mentionem facit, et S. C. declarationes, quæ sunt, concernunt Italiam aliaque loca in Constitutione Benedicti XIII comprehensa (2).

3° Canonicus, saltem si præbenda canonicalis theologo assignetur. Cum autem ex Concilio Tridentino supra allato, alio modo ejus sustentationi provideri possit, non videtur, cur is qui canonicus non est, theologus esse non posset (3).

4° Clericus sæcularis juxta decretum S. R. Congregationis 15 Nov. 1603 in *Illerden*, in quo S. Congregatio censuit - præbendam et canonicatum, conferendum esse in perpetuum, et in » titulum clerico sæculari, qui prædicet, legat, et cum cæteris » canonicis munus præbendæ theologalis adimpleat, juxta formam » Concilii Tridentini, quia nullo modo convenit, ut frater regularis » cantet officium in choro cum canonicis et presbyteris sæcularibus » (4).

V. Præbenda theologalis non est dignitas, sed officium (5). Unde canonicus theologus sedere debet in loco sui canonicatus ordine receptionis, nec illi competit præcedentia super alios canonicos, non obstante consuetudine contraria (6). Si alicubi inter dignitates recenseatur, id vel foundationis lege, vel peculiari locorum consuetudine factum est (7).

(1) S. C. C. 1 Dec. 1866, in *Actis S. Sedis*, 1867, vol. 2, fol. 573. Vid. Bouix de *capitulis* loco cit. § V; Lucidi de *Visit. SS. Limin.* vol. 1, fol. 339, n. 178.

(2) Vid. Bened. XIV *Instit.* 57, et Bouix de *capitulis* loco cit. § V.

(3) Vid. Bouix de *capitulis* sect. 2, cap. IX, § 1; Craisson *Manuale Jur. Can.* n. 2199.

(4) Pallottini, *Canonicatus* § VIII, n. 194 etc.

(5) Pallottini *ibidem* n. 234.

(6) S. C. C. 11 Ap. 1617 in *Murana*, et 16 Ap. 1695 in *Senensi* apud Luc. Ferr. *Canonicatus* art. IX, n. 44; 19 Sept. 1761, § 3, *Mediol.* apud Zamboni tom. 4, *Canonicus*, § IX; Barbosa de *Canonicis* cap. 27, n. 25.

(7) J. Devoti *Instit. Canonic.* lib. 1, tit. III, § 69, not. 2.

VI. Certum est ex Concilio Tridentino, theologum teneri ad docendum. Neque ab illa obligatione eximitur, etsi prædecessores non legerint, tenues sint redditus, aut particulare stipendium lectionibus assignatum non sit; quinino injunctum sibi munus detrectare nequit sub prætextu quod auditores non habeantur (1). Si prædecessores non legerint, hæc consuetudo sanctionibus Tridentinis adversatur; et licet nonnulli (2) censeant, consuetudinem aliquid valere etiam contra decreta disciplinaria Concilii Tridentini; constitutio tamen Pii IV. *In Principis Apostolorum* juxta Benedictum XIV (3), *abrogat omnia, quæ Tridentinæ Synodo contraria esse videntur; ideoque singula ejusdem Concilii capita simul amplectitur, et nullius efficit momenti consuetudines, quæ leges aliquas in iisdem capitibus præscriptas violent.* Quapropter cum Sacræ Congregationi Concilii propositum fuerit: An et quomodo canonicus theologus ob defectum auditorum, tenuitatem reddituum et consuetudinem ab officio præbendæ theologalis adimplendo exemptus reputari valeat in casu? S. Congregatio Concilii die 18 Aprilis 1863, causa cognita, respondere censuit: *Negative in omnibus et amplius* (4). Tenues redditus theologum excusare nequeunt, quia onus legendi, præbendæ theologali annexum est, et proinde eo quod præbendam possideat, legere tenetur, sicut in choro tenetur horas canonicas dicere. Particulare etiam stipendium pro lectionibus assignatum esse non debet juxta responsum S. C. C. (5). Si auditores non habeantur, theologus lectionem suam pro scamnis et sedibus habere non debet; ideo tamen, ut respondet S. C. Congregatio 18 Ap. 1863, ipse exemptus reputari non valet; tum quia, ut infra dicitur, plures ex clericis ad interveniendum lectioni theologali, cogi possunt; tum quia ipsius est curare, ut auditores habeat; si enim lectionem suam loco, tempore et modo conveniente instituat, auditores attrahet, et plures quam sufficientes habebit.

VII. Ut theologus officium suum libere exercere et adimplere valeat, 1º aliud munus, quod impedimento esse posset, ei committi

(1) S. C. C. 15 Oct. 1618, *Fundana* apud Luc. Ferr. *Canonicus* art. IX, n. 31; 11 Sept. 1621, *Agien*; 12 Nov. 1661, *Casalen.* apud Zamboni tom. I, *Canonicus*, § IX, n. 9 et 15.

(2) De Angelis, *Prælect. Jur. Can.* lib. I, tit. IV, n. 12.

(3) *Instit.* 60.

(4) *In Actis S. Sedis* 1874, vol. VIII, fol. 343. 1881, vol. XIII, fol. 553. not.

(5) 23 Junii 1674, in *Anagnina* apud Zamboni tom. I, *Canonicus* § IX, n. 18.

nequit (1), uti capellania monialium cum cura animarum (2), dignitas administrationem annexam habens (3); item pro negotiis aut controversiis capituli delegari nequit, tempore quo legere tenetur (4). Eligi tamen potest ad officium secretarii capituli, archivarii et similium. Quia hujusmodi officium non requirit totum hominem, ut illum a munere theologi necessario divertat (5). 2º Diebus quibus lectionem habet, non tantum a choro, ut infra dicitur, sed etiam liber est ab aliis officiis, ut diaconatus et subdiaconatus (6).

VIII. Ad Episcopum pertinet, determinare lectionem theologalem, tempus et horam, materiam et modum (7). In his autem decernendis Episcopus arbitrio suo non tantum abuti nequit, sed cuncta servato jure præscribere tenetur, ut in sequentibus explicabitur.

Si Episcopus nihil determinet, nec præscribat, idcirco theologus a lectionibus habendis non eximitur, sicut parochus a prædicatione etiam non liberatur, etiamsi Episcopus circa hanc nihil præscripserit. In illo casu theologus vel Episcopi judicium exquiret, vel lectiones suas juri communi conformabit, donec Episcopus aliquid determinare voluerit.

IX. Quid theologus docere seu legere debet? Cum causa fialis Tridentinæ dispositionis ea fuerit, *ne cœlestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat*, theologi munus est, sacram Scripturam dumtaxat exponere et interpretari (8).

Quamvis a compluribus canonistis (9) admissum fuerit, canoni-

(1) Pallottini, *Canonicatus*, § VIII, n. 218 et seqq. n. 343 et seqq. n. 425 et seqq.

(2) S. C. C. 23 Maji 1648, *Pisana* apud Zamboni tom. I, *Canonicus*, § IX, n. 14.

(3) S. C. C. 19 Sept. 1744, *Castrimaris* apud Zamboni ibid. n. 39.

(4) S. C. C. 12 Dec. 1676, *Anagnina* apud Zamboni ibid. n. 19.

(5) S. C. C. 24 Sept. 1792, *Convers.* apud Zamboni tom. 4, *Canonicus* § IX et 15 Ap. 1690, *Vicen.* apud eundem tom. 1, *Canonicus* § IX, n. 22.

(6) S. C. C. 15 Dec. 1725, *Urgellen*, apud Zamboni tom. I, *Canonicus* § IX, n. 34 et 35.

(7) S. C. C. 4 Ap. 1596, in *Briacensi* apud Luc. Ferr. *Canonicus* art. IX, n. 27, et 15 Mart. 1710, *Amerina* apud Zamboni tom. I, *Canonicus* § IX, n. 29; Conc. Rom. 1725, tit. I, cap. IX; Pallottini, *Canonicatus*, § VIII, n. 350 et seqq.; Barbosa de canonicis cap. 27, n. 26.

(8) Giraldus, *Expositio juris Pontif.* p. 1, s. 786.

(9) Fagnanus in I p. lib. V Decretal. cap. *Quia nonnullis* de Magistris; Cardinalis Petra in Comment. ad Constit. 2 Innoc. VI, num. 46; Luc. Ferr. *Canonicus* art. IX, n. 30; Bened. XIV *Instit.* 57, et de Syn. Diœc. lib. 13, cap. IX, n. 17; S. C. C. 5 Ap. 1576 in *Hispania*; 5 Jul. 1784 in *Fulginaten*, etc.

cum theologum suo munere æque satisfacere, si sacram Scripturam legat, vel si dogmaticam aut scholasticam theologiam doceat, et quamvis in peculiaribus circumstantiis ex necessitate vel lege foundationis aliquando etiam permissum fuerit, ut theologia moralis traderetur; juxta plures tamen, post litteras Encyclicas Gregorii XVI, 1842, *Inter præcipuas machinationes* alia obtinuit sententia; Summus enim hic Pontifex, occasionem præbentibus neotericis biblicis, ibidem docet theologum sacræ Scripturæ explanationem tradere, videlicet § 3 : « Hunc in finem biblici iidem » socii Ecclesiam sanctamque hanc Petri Sedem calumniari non » cessant, quasi a pluribus jam sæculis fidelem populum a sacram Scripturarum cognitione arcere conetur; quum tamen plurima extent, eademque luculentissima documenta singularis » studii, quo recentioribus ipsis temporibus Summi Pontifices, » cæterique illorum ductu catholici Antistites usi sunt, ut catholicorum gentes ad Dei eloquia scripta et tradita impensius erudirentur. Quo in primis pertinent decreta Tridentinæ Synodi, » quibus nedum Episcopis mandatum est, ut Sacras Scripturas » divinamque legem frequentius per diocesim annuntiandam curarent, sed ampliata insuper Lateranensis Concilii institutione, » provisum, ut in singulis ecclesiis seu cathedralibus seu collegiatis urbium insigniorumque oppidorum non deesset theologalis » præbenda, eademque conferretur omnino personis idoneis sacræ Scripturæ exponendæ et interpretandæ. De ipsa postmodum » theologali præbenda ad Tridentinæ illius sanctionis normam » constituenda, et de lectionibus a canonico theologo ad clerum, » atque etiam ad populum publice habendis actum est in pluribus » synodis provincialibus, necnon in Romano Concilio anni 1725, » in quod Benedictus XIII fel. rec. prædecessor noster nedum » sacros Antistites Romanæ provinciæ, sed plures etiam ex Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque locorum Ordinariis Sanctæ huic » Sedi nullo medio subditis convocaverat. Idem præterea Summus » Pontifex eundem in finem nonnulla constituit in Apostolicis » literis, quas pro Italia nominatim insulisque adjacentibus dedit. » Vobis denique, venerabiles fratres, qui de conditione sacrarum » rerum in cujusque diocesi ad Sedem Apostolicam statis temporibus referre consuevistis, ex responsis per nostram Congregationem Concilii ad decessores vestros, aut ad vos ipsos iterum » iterumque datis, perspectum est, quemadmodum sancta eadem » Sedes et gratulari Episcopis soleat, si præbendatos theologos

» habeant in publicis sacrarum literarum lectionibus munere suo » bene fungentes, et nunquam intermittat excitare atque adjuvare » pastorales illorum curas, si alicubi res adhuc ex sententia non » successerit. »

Quapropter quoties deinde S. C. Congregatio rogata fuit, an theologus munere fungeretur proprio, si sacram Scripturam explanaret, vel dogmaticam aut scholasticam aut moralem theologiam doceret, toties respondit, illum teneri ad explanandas Sacras Scripturas. Ideoque dicendum est, S. C. Congregationem ab alia doctrina recessisse, ut videre est in *Derthonen.* 27 jul. 1844, ubi proposito dubio III. An et quomodo sit annuendum postulatis super commutatione lectionis S. Scripturæ in casuum conscientiæ explicationem in casu; respondit : *Non expedire; et Episcopus curet executionem nuperrimæ Encyclicæ SSmi D. N. In Casalen.* Præbendæ theologalis diei 26 junii 1847 proposito dubio : An et quomodo theologus parere debeat mandatis Episcopi circa lectiones Sacræ Scripturæ instar concionis habendas, habita præcipue ratione sensus mystici et moralis in casu; respondit : *Negative, et servetur lectio biblica ad tramites Concilii Tridentini sess. 5. cap. 1, et prout exponitur in Concilio Romano anni 1725, tit. 1, cap. 8.* Et tandem in una *Civitatis Castellæ* diei 2 Sept. 1876, respondit. *Canonicum theologum teneri ad lectiones scripturales* (1).

Pallottini autem (2) dicit canonicum theologum æque suo munere satisfacere, si S. Scripturam legat, vel theologiam scholasticam doceat, quia Gregorius XVI id non prohibet, sed verbis expressis confirmat. Nec aliter esse potest; nam, re intimius expensa, theologia scholastica aliud nihil est, quam interpretatio S. Scripturæ sub forma, quam scholæ sub duce S. Thoma merito adhibuerunt, ut adversarios christianæ religionis omnino profligarent. Unde ipsum nomen præbendæ theologalis et respectivi canonici theologi id adamussim confirmat. Idcirco ex ipso nomine præbendæ theologalis et canonici theologi absurdum erumperet, si theologus theologiam scholasticam tradere non posset. Theologus enim is dicitur, qui theologiam scholasticam tradit, cum theologia scholastica fundamento S. Scripturæ nitatur, ac per ipsius interpretationem dogmata ac veritates Christianæ religionis tueatur ac firmet.

(1) Vid. Acta S. Sedis vol. 8, fol. 336-344, vol. 9, fol. 505-518, vol. 10, fol. 509-513, et vol. 20, fol. 468.

(2) Collectio omn. concl. S. C. C. *Canonicatus* § VIII, n. 317.